



Ana Aleksandravičienė,
Upninkai Jonavos r.

MARIUTĖS ŠYPSENA

Ne tokia, kaip kiti, širdyje nešanti gerumą. Kažkokia nematoma jėga traukdavo prie jos, masino pakalbinti, palinkėti „šviesios dienos tau, Mariute“. Be reikalo žodžio nelaidė, gal gėdijosi, gal taip buvo sutverta, bet man ji atsakydavo šypsena. Ir tada jau atrodė, kad užgieda meilės paukštis. Diena tapdavo šviesesnė. Ir nesvarbu ar tai buvo žiema, ar ruduo, vasara ar pavasaris, tapdavo šilta krūtinėje.

Bet tokia ji buvo ne su visais. Žmonių, kaip girioje medžių, dauguma buvo tokių, kurie, juk buvo kaimo kvailutė, ją erzino, piktai šaipydavosi. Pastariesiems ir kliūdavo jos griausmo ir žaibų griūtis. Mariutės akys tapdavo kaip aptemusios upės gelmė, kurioje atsispindėdavo baisi gėla. Iškeikdavo ir prakeikdavo, tuo metu galvodavau, ne juos, savo prigimtį. Tolstant mažytei, trapiam figūrėlei, dar ilgai skambėdavo triaukščiai keiksmažodžiai. Matyt, taip ji stengėsi apsiginti nuo blogio, iššaukti jį iš savęs, juk senstančiame kūne gyveno, taip niekada ir neužaugęs, vaikas, kuris, bet kokia kaina, saugojo pirmo žingsnio šventumą.

O man – visada šypsojosi. Supratau, neregi priešiška nuo tada, kai pirmą kartą ją pakalbiniau.

– Mariute, labas, – ištariau prasilenkdama ir nustebau, kad nieko neatsakė, bet pabėgėjusi, ji visada skubėjo, toliau, atsisuko, tada ir pamačiau jos šypseną, sušuko:

– O aš tave pažįstu, tu – rašytoja!

Pamojavau jai ir nuo tada diena, kai tik ją sutikdavau, čiulbėjo paukščiais.

Tokia buvo mano Mariutė, Dievas vieną atėmė, kitą įdavė, kad galėtumei ją mylėti. Tad ir aš, kasdama sniegą ties varteliais ar grėbdama žolę, visada nešiojau kišenėje saldainį ar sausainį.

– Mariute, – kalbindavau praeinančią, – tai iš kavalierių grįžti? – juokaudavau ir tiesdavau skanėstą, – Čia – tau, drauge mano, – atsakydavo šypsena, aš jai irgi šypsojau.

Jos istoriją sužinojau vėliau. Po trijų sūnų, tėvus aplankė didžiulė laimė, troboje sukrykštė dukra.

Motina dėjo viltį: bus užvadėlė. Pavadino ją Dievo motinos vardu – Marija. Krikštynose užė, vos ne visa, plati gi buvo, giminė. Kaimynai linkėjo sėkmės, kad augtų sveika tėvų džiaugsmui. Mergytė gulėjo lopšy, o akys didelės, didelės ir mėlynos lyg pavasario dangus. Graži kaip angelas, – gyrė svečiai.

Trys broliukai, jie jau buvo praaugę stalą, paeiliui saugojo lyg akį kakteje, mylavo savo vienturtę sesutę. Šeima vešėjo darniai. Kai tėvai darbštūs, gyveno sutarime, mokė to ir vaikus.

Tik, mergelei kylant, motina pastebėjo, kad ji ne tokia, kaip kiti vaikai. Apėmė baimė: Dievas protelio pagailėjo. O kai daktarai patvirtino jos nuogaštavimą, kaip užslinko šešėlis ant veido, taip ir liko. Nuo tos dienos motinos širdį temdė rūpestis: kol aš gyva, bus kas glosto, o kai užgesiu? – klausimas nedavė jai ramybės, suprato, kad reikia mokyti sūnus, po manęs būsite atsakingi už Marytę. Pasitaikius progai, vis tai jiems primindavo. Pastarieji motinai žadėjo, kad nebijotų, juk jie



trise, negi nepasirūpins?

Bėgo metai, kilo mergaitė į pusmerges, po to jau į panelę ištiso, bet mamos rankos taip ir nepaleido. Kur toji, ten ir ji. Darbo išmoko, svarbiausia, – raminosi gimdytoja, – duonos kriaukšlę turės. Tik kaip ji bus be manęs? – nerimasties kirminas graužė iš vidaus, – Kas priglauš taip, kaip aš glaudžiu? – slapta braukė ašarą. O Mariutė, užmačiusi jos sudrėkusias akis, apkabindavo taip stipriai, lyg sakytų: mamute, tu būsi visada amžinai šalia manęs, – ir bučiuodavo, bučiuodavo jos, ašara aptekusį, skruostą.

– Galaunienė mirė, – perdavė kaimynė kaimynei žinią, – reikia pagalbos, perduok kitoms, – parnešė žinią Marcinauskienė Sekmokienei.

Sugužėjo kaimo moterėlės į trobą, sukosi kaip kuri išmanė, juk liko keturi vyrai, o ką ten iš Mariutės benorėti, kuri nuo karsto nesitraukia, vis taikosi motiną už rankos laikyti ir niekaip nesuvokia, kad toji jai jos nebetiesia, neglosto. Taip ir sėdėjo ji prie velionės lyg angelas sargas, net kviečiama valgyti, gūžėsi, baidėsi svetimų. O kai atėjo ta diena, kai reikėjo užkalti karstą, kaimo žmonės kraupo, tokios raudos jie nebuvo girdėję. Tarsi savo gyvybę išrėkė, kaip šuva, išstaugė Marytė. Prie duobės broliai turėjo laikyti jėga, kad neįgriūtų paskui. O kai supylė kauburį, parkrito ant jo lyg sužeistas paukštis. Žmonėms išsiskirsčius, dar ilgai ją kalbinosi namolio, o kai prikalbino, nuo tada Marytė neištarė nė žodžio. Atrodė, kad tyla įsikūnijo į ją. Parvesta namo, kaip užsidarė lauko virtuvėlėje, taip ir glūdėjo joje ilgą laiką. Gerai dar, kad buvo ankstyva vasara, naktys nešaltos, net valgyti nėjo į trobą. Tai vienas, tai kitas broliai nešė lėkštę su maistu. tik niekaip neprisikalbino sesers grįžti trobon. Kas dėjosi Marytės širdyje, niekas nežinojo. Nematė jos verkiant, regėjo tyla ir nuolankią.

Bet viskam yra savas laikas. Po truputį, atėjus rudens metui ir ėmus naktims šalventi, Marytė ėmė keistis. Kuriam laikui įžengdavo į trobą, pasėdėdavo prie krosnies, pasišildydavo ir vėl grįždavo į savo virtuvėlę. Iniciatyvos ėmėsi tėvas, suprato, kad kitaip nebus, teks dabar jau jam dukrą vedžiotis su savimi. Ištiesė ranką, neatstūmė, kaip įkibo, taip iki jo mirties ir nepaleido.

Kaimo žmonės, tėvas dažnai dirbo pas juos, kad galėtų būti šalia dukra, gailėjo Marytės, vis pakišdavo jai skanesnį kąsnelį, O ir toji ėmė padėti tėvukui. Taip jie ir vaikščiojo per kiemus, tėvas tai malkas kapojo, tai žolę pjovė, o Marytė ją grėbė. Suaugę broliai, vienas po kito, ėjo iš namų, kūrė šeimas, bet nepamiršo savų, žiūrėk ir atidarda į gimtinę, tempia ryšulius į vidų, padeda. Namuose liko tik jauniausias. Nesurado jis sau poros, nes nuklydo ne ten, kur tėvai linkėjo. Ėmė gerti. Gal iš nevilties, gal, kad buvo prie tinginio, kas ten supras. Tik naudos iš jo tai nebuvo. Atvirksčiai, vienas rūpestis. O dar ir charakteris sūnaus pasirodė besas ne koks, prisigers, vietos tėvui ir sesei nebebūna namie, abu lauko virtuvėlėje glunda. Tėvas net krosnelę susimeistravo ten, kad nesušaltų žiemos metu.

O kai jaunylis ėmė vis labiau klimpti į girtuoklystę, kai troboje nuolatos pilnėjo jo sugėrovų, tėvas su Mariute visam persikraustė į laukinę, čia sūnus neužeidavo, tad nors tokią ramybę abu turėjo.

Vyresnieji sūnūs, kai atvykdavo aplankyti, bardavo jaunylį, dažnai ir latrus iš trobos išguidavo, liepdavo kojos nekelti, niekas nepadėjo. Jaunylis draskė jiems akis, išbjaurodavo žodžiais, piktas lyg žebenkštis, tik žaižaruodavo akimis ir nieko tu jam nepadarysi. Net brolius, be jokios sarmatos, kad tie jam maistą, malkas parūpina, gindavo lauk. O kur su tokiu tėvui kovoti?

Atėjo metas, kai dūdos nugrojo ir paskutinį Mariutės gynėją, atgulė šalia pačios. Po kiek laiko ir vienas iš vyresnėlių brolių prie jų prigludo. Marytė savo virtuvėlėje liko viena kaip pirštas. Valdas jos jau visiškai neįsileido į trobą. Apšaukdavo kvaile, ėmė kelti prieš ją ranką. Dažnai vaikščiojo su mėlyne po akimi. Negana, kad nebebuvo kas ja rūpinasi, dar ir gyvą laidėjo. Ne kartą kaimas girdėjo brolio riksmus ir prakeiksmus jos vardu, jei toji, gavo sesuo invalidumo pensiją, nenupirkdavo pigaus vynelio butelaičio. Ir blogiausia, kad pats gerdamas, išmokė to ir Marytę. Į trobą pastaroji galėjo ateiti tik tada, jei atnešė alaus ar vyno. Ir tik tam kartui, kol ištuštės tara. Tada jau liejosi šūksniai:

– Dink, durne, iš akių!..

Ir toji, susitraukusi į kuprelę, stengdavosi pabėgti nuo jo kumščių.

Metams bėgant, ėmė šlyti ir jo sveikata. Atsisakė kojos, tada jau prisireikė ir Marytės. Kas atneš malkų, krosnį pakurs, duonos, vyno nupirks?.. Išnaudojo brolis ją be jokio gailesčio. Kai nebeužtekdavo sesers pinigų pragėrimui ir šiokiam tokiam kąsniui, siūsdavo dirbti pas žmones, už ją nutardavo, net uždirbtą pinigėlį suglemždavo savo saujoje. Taip ir ėjo toji kaimui per rankas, brolis laikė „darbinės jėgos monopolį“. Žmonių neapgausi, patyrę, kad Marytę išnaudoja, ėmė jai atmokėti už darbą maistu. Kol galiausiai, pagailėję nelaimėlės, senukų pora ją priglaudė pas save. Tik jie niekaip neišstengė jos prikalbinti, kad apgyvendintų jų

šiltuose namuose, įsitaisė Marytė jų šieninėje ir nė nekviest, jai, mat, gerai ir čia. Būdama darbšti, padėjo jiems ruošoje, ką pasakė, tą padarė. Džiaugėsi ja, geresnį kąsniį kišo. Nepyko, kad ir pas kitus eidavo pagelbėti. Viena bėda buvo, kad Marytė ėmė gerti viena. Senukai džiaugėsi, kad nerūko, baimės, kad uždegs nebuvo. Bet su „durnu juk du turgu“, dažnai senelis lipdavo patikrinti, ką ji veikia. Radęs miegančią, nurimdavo. Taip ir slinko dienos.

Kaime prie visko žmonės pratę, tad niekuo nesistebi, priima įvykius taip, kaip jie pateikiami. Tad ir Marytė toje grandinėje rado savo vietą. Vieni ja bodėjosi, kiti gailėjo, buvo ir kas geresnį žodį ištaria jos adresu. Tik svetimi jos niekada neskriaudė, jei kas užkliudydavo, tuoj atsirasdavo kas apgina. Kaimas savotiškai mylėjo savo kvailutę, o pagerbdami tėvų atminimą ir gelbėjo jai.

– Iš kur tos eglė šakutės link Galaunės namų? – pasiteiravau kaimynės, – Negi Valdas jau iškeliavo į amžiną atilį? – pirmiausiai pagalvojau apie savo nelaimėlių kaimyną.

– Mūsų Mariutės nebėra, – kažkaip, lyg jaustų kaltę, sukuždėjo man Danutė, – Sudegė šieninėje. Negi negirdėjai, lėkė ir gaisrinė, ir policija su greituke?

Daugiau man aiškinti nereikėjo, smeigė į širdį lyg durklu: vargšėlė atbuvo vargelius savo, – taip suskaudo, kad atrodo mano tikra dukra būtų ne laiku užgesusi, – užčiuopiau kišenėje saldainį, – Mariute, Mariute, jau niekas gražiau už tave man nebesišypsos...
